

Nuoruuden tiheän elämänvaiheen tutkiminen korona-aikana – eettis-metodologisia reflektioita

Jenni Kallio, Päivi Honkatukia & Annika Valtonen

Olemme tutkineet koronapandemian vaikutuksia haastatteleamalla 17–27-vuotiaita nuoria aikuisia (n=19), joiden siirtymät aikuisuuteen ovat eri syistä olleet mutkikkaita. Tutkimukseen osallistuneet on tavoitettu Suomen Punaisen Ristin Nuorten turvataloilta. Koronan aiheuttamissa yhteiskunnallisissa poikkeusoloissa kohtasimme monia eettis-metodologisia kysymyksiä liittyen laadulliseen tutkimukseen vakiintuneiden eettisten periaatteiden noudattamiseen. Näiden periaatteiden mukaan tutkimus on vapaaehtoista, tutkittavien yksityisyyttä on suojattava eikä heitä saa vahingoittaa. Tekemämme havainnot antavat aihetta pohtia kriittisesti nuorisotutkimuksen eettisten periaatteiden toteutumista tutkimuskäytännöissä myös pandemian jälkeen. Kokemustemme perusteella tutkimuseettiset normit ja ohjeistukset eivät aina tavoita nuorten elämään liittyviä erityisyyksiä. Tutkimuksen nuorilähtöisyys edellyttääkin tutkijalta tilannekohtaista reflektointia eettisyyden varmistamiseksi. Nuorisotutkimusyhteisössä tarvitaan yhteistä keskustelua tutkimuseettisten periaatteiden soveltamisesta käytäntöön, jotta kestäviä tutkimuseettisiä ratkaisuja voitaisiin tehdä myös nopeasti muuttuvissa yhteiskunnallisissa olosuhteissa.

Asiasanat: korona, metodologia, nuoret, nuoret aikuiset, tutkimusetiikka

Koronapandemialla on ollut merkittäviä vaikutuksia tutkimuskäytäntöihin, ja se on nostanut esiin joukon uudenlaisia tutkimuseettisiä kysymyksiä. Koronan aiheuttamien inhimillisten kokemusten tutkiminen laadullisin menetelmin on äärimmäisen tärkeää (esim. Teti ym. 2020), mutta samaan aikaan terveys- ja turvallisuudesta huolehtiminen ja pandemia-ajan rajoitukset ovat vaikeuttaneet tutkimuksen tekemistä. Toisin kuin suurelle joukolle suunnatut lomakekyselyt, laadullinen tutkimushaastattelu on usein henkilökohtainen tapaaminen, johon pandemian kaltaiset poikkeusolot vaikuttavat monin tavoin. Tehdesämme nuorten aikuisten elämäntilanteisiin haastatteluihin perustuvaa tutkimusta nuorten koronakokemuksista olemme joutuneet ratkomaan tutkimuseettisten periaatteiden soveltamiseen liittyviä kysymyksiä uudella yhteiskunnallisessa kriisitilanteessa. Tämä on vaikuttanut sekä mahdollisuuksiimme kohdata nuoria että heidän asemaansa tutkimuksessa.

Digitaalisen teknologian ansiosta tutkijat ovat päässeet tutkimuskentälle myös koronarajoitusten aikana (myös Lobe ym. 2020; Howlett 2021). Samalla tietoteknisten välineiden hallitsemisesta ja hallinnoimisesta on tullut yhä keskeisempi tutkijan taito (myös Seitz 2016; Lobe ym. 2020). Digitalisaatio on myös synnyttänyt uudenlaisia eettis-metodologisia kysymyksiä, joita on ollut vaikea tunnistaa etukäteen. Digitaaliset välineet ovat vaikuttaneet esimerkiksi haastattelutilanteiden vuorovaikutukseen ja ”rytmiin” (Lefebvre 2004). Niiden myötä tässä artikkelissa käsiteltävä haastattelututkimuksemme sai etnografisia piirteitä (Hämeenaho & Koskinen-Koivisto 2014). Pääsimme – tai pikemminkin jouduimme – yllättäen tutkimukseen osallistuneiden nuorten aikuisten arkisiin elämänpiireihin, kuten koteihin, ja sellaiseen vuorovaikutukseen, jota ei ennen pandemiaa

olettanut kohtaavansa tutkimushaastatteluisa. Tällaiset kokemukset johdattivat meidät pohtimaan muun muassa nuorten aikuisten yksityisyyden suojaan liittyviä kysymyksiä.

Nuorten kohtaaminen poikkeusoloissa ei kuitenkaan pelkisty vain digitaalisten välineiden luomiin mahdollisuuksiin tai haasteisiin. Omassa tutkimuksessamme tavoitimme haastateltavat Nuorten turvataloilta, ja he olivat hakeneet tukea erilaisiin itsenäistymisen kysymyksiin. Korona on kärjistänyt haastavissa elämäntilanteissa olevien nuorten haavoittuvuutta monin tavoin (myös Roberts ym. 2021). Tällä on vaikutusta tutkimuksen eettisyyteen, kuten kysymyksiin tutkittavien vahingoittamisen välttämisestä tai tutkijan asemoitumisesta tutkimuksessa.

Tutkimuksen tekeminen poikkeuksellisissa yhteiskunnallisissa olosuhteissa suorastaan pakotti meidät reflektoimaan omaa asemaamme tutkijoina sekä mahdollisuuksiimme toteuttaa tutkimus eettisesti kestäväällä tavalla ja nuoria osallistujia kunnioittaen. Käytännön tutkimusjärjestelyissä jouduimme ratkomaan esimerkiksi seuraavia kysymyksiä: Miten järjestää haastattelutapaaminen, kun sosiaalisia kontakteja sekä julkisia kulkuvälineitä ja tiloja pitää välttää? Miten taata turvallinen ja rauhallinen tila haastattelulle, kun yliopiston tiloissa ei voi vieraila ja kun julkiset tilat, kuten kirjastot, ovat kiinni? Mitä tutkijoina voimme olettaa nuorten mahdollisuuksista käyttäen viestintäsovelluksia? Millaista vuorovaikutus tutkimustilanteessa on eri välineitä käytettäessä? Miten vastata koronan aiheuttamiin epätoivon, hädän ja pelon kokemuksiin, joita nuoret tuovat esiin tutkimustilanteissa? Millä tavoin uudenlainen tilanne haastaa tutkijan itseymmärrystä ja tutkijan positiota?

Usein eteen tulleet kysymykset piti ratkaista niiden tapahtumatilanteessa tutkijan eettisen vastuun sekä tutkimuksen taustaorganisaation toimintatapojen ja -linjausten ohjaamana (myös Laukkanen ym. 2018, 82).

Nopea reagointi edellyttää tutkimuseettisten periaatteiden olevan osa tutkijan itseymmärrystä, jota hän on työstänyt ja arvioinut jo etukäteen. Samaan aikaan eettisten ratkaisujen reflektointi jälkikäteen on välttämätöntä sekä tutkijan itseymmärrykselle että tutkimuksen eettisyyden vahvistumisen kannalta (Honkatukia ym. 2003).

Artikkeli perustuu kirjoittajien reflektointiin kokemuksiin tutkimuskohtaamisista nuorten aikuisten kanssa. Tuomme tutkijarefleksiiivisyyden avulla esille tutkimustilanteista tekemiämme huomioita, jotka liittyvät tutkimuskohtaamisen aikaan ja paikkaan, niissä tapahtuvaan vuorovaikutukseen, osapuolten ja muiden henkilöiden läsnäoloon haastattelutilanteissa, yksityisyyteen ja kohtaamisen herättämiin tunteisiin (Hannerz 2003, 202; Haverinen 2009; Adams-Hutcheson & Longhurst 2017). Peilaamme havaintojamme erityisesti kolmeen keskeiseen tutkimuskohtaamista ohjaavaan eettiseen periaatteeseen: osallistumisen vapaaehtoisuuteen, tutkittavien yksityisyyden suojaamiseen ja heidän vahingoittamisensa välttämiseen (Kainulainen & Honkatukia 2021).

Artikkelissa esiin nostamiemme kysymysten tarkastelu antaa aineksia arvioida nuorisotutkimuksen eettisiä lähtökohtia omaa tutkimustamme laajemmin. Kysymme, mitä laadullisen nuorisotutkimuksen tiedontuotannon käytännöissä on huomioitava, jotta tutkimuksen eettiset periaatteet vapaaehtoisuudesta, tutkittavien yksityisyyden suojaamisesta ja vahingoittamisen välttämisestä toteutuisivat nykyistä nuorilähtöisemmin. Miten voidaan tunnistaa sekä nuoruuden elämänvaiheen dynaamisuuden merkityksiä tutkimukseen osallistumiseen että digitaalisten teknologioiden vaikutuksia tutkimuskohtaamisiin?

Seuraavaksi esittelemme tarkemmin tarkasteluamme ohjanneet eettis-metodologiset näkökulmat, kuvaamme tutkimuksemme

käytännön toteutusta ja esittelemme kokoaamme aineistot. Tämän jälkeen jäsenämme havaintomme tutkimusosallisuutta määrittävien tutkimuseettisten periaatteiden mukaisesti kolmeen osioon: vapaaehtoisuuteen, yksityisyyteen ja vahingoittamisen välttämiseen. Lopuksi pohdimme mahdollisuuksia eettisesti kestävämpään ja refleksiivisempään laadulliseen nuorisotutkimukseen pandemian jälkeisessä yhteiskunnassa.

(Nuoriso)tutkimuksen eettiset periaatteet tutkijarefleksiiivisyyden kohteena

Tutkimukseen osallistuvien kohtaamista ja ihmisarvoa koskevat tutkimuseettiset periaatteet voidaan tiivistää kolmeen: tutkimuksen pitää olla vapaaehtoista, tutkimukseen osallistuvien yksityisyyttä on suojattava eikä heitä saa vahingoittaa (Kainulainen & Honkatukia 2021; Laukkanen ym. 2018; Kuula 2006). Nämä periaatteet herättelevät tutkijoita pohtimaan tutkimuksen eettistä kestävyyttä tutkimukseen osallistuvien näkökulmasta ja arvioimaan, millaisia seurauksia tutkimukseen osallistumisella voi olla osallistujalle tai hänen edustamalleen ryhmälle. Eettiset periaatteet ovat sidoksissa toisiinsa ja tärkeitä koko tutkimusprosessin ajan. Artikkelimme tuo esiin, että periaatteina ne ovat selkeitä, mutta kun niitä sovelletaan tutkimuskäytännöissä ja konkreettisesti vuorovaikutuksessa, niiden selkeys voi hämärtyä ja niiden arviointi muuttua tilannekohtaiseksi punninnaksi.

Eettisten periaatteiden soveltaminen lapsia ja nuoria koskevassa tutkimuksessa on puhuttanut tutkijoita paljon (esim. Laukkanen ym. 2018, 80–82). Tutkimuskäytäntöjen ja -kohtaamisten monet ulottuvuudet, kuten tutkittavien informointi, sen varmistaminen,

että he tietävät, mihin he suostuvat antaessaan tutkijalle luvan käyttää heistä kerättyjä tietoja, tai heidän sensitiivinen kohtaamisensa tutkimustilanteissa ovat osoittautuneet tilanteittain vaihteleviksi, moniulotteisiksi ja vaativiksi kysymyksiksi, joihin harvoin löytyy yleispäteviä ratkaisuja. Niiden pohtiminen ja tehtyjen ratkaisujen dokumentointi on kuitenkin olennaisen tärkeää tutkimuseettisen tietoisuuden lisäämistä, joka osaltaan vahvistaa tutkimusten eettisten ratkaisujen kestävyttä.

Hyödynnämme tässä artikkelissa refleksiivisyyden ajatusta, kun teemme selkoa laadullista nuorisotutkimusta koskevasta pohdinnostamme. Teemme sen avulla näkyväksi tutkimuseettisiin kysymyksiin liittyviä havaintoja, joita olemme tehneet kohdattuumme nuoria aikuisia korona-aikana eri välinein tehdyissä haastatteluissa: kasvokkain, puhelimitse ja tietokoneen etäsovellusten avulla.

Refleksiivisyydellä tarkoitetaan tutkijan position ja tutkimusta ohjaavien oletusten tunnistamista, herkimistä niiden vaikutuksille ja havaintojen auki kirjoittamista yleisölle. Se on tutkimusprosessin aikaista jatkuvaa itsetietoisuutta, joka auttaa tekemään näkyväksi konkreettisia tutkimuskäytäntöjä, ratkaisuja ja tiedon rakentamista tutkimusprosessissa (Pillow 2003, 178). Tutkijan on tärkeää tunnistaa olevansa osa tutkimaansa maailmaa ja tiedon tuottamisen olevan sidoksissa aikaan, kulttuuriseen ympäristöön ja tutkimuskontekstiin (esim. Mauthner & Doucet 2003; Riach 2009) sekä erilaisiin risteäviin valtasuhteisiin (Ramazanoglu & Holland 2002). Tutkimuseettisten periaatteiden soveltaminen kietoutuu tutkimuksen tekijöiden ja siihen osallistuvien yhteiskunnallisiin aseisiin ja niihin liittyviin valtasuhteisiin. Sanna Aaltonen ja Riitta Högbäck (2015, 13) ovat esittäneet, että refleksiivisyys on kriittistä ajattelua systemaattisempaa ja kiinnittyy tutkimuksen kaikkiin vaiheisiin:

”Refleksiivisyys on siis tutkimuksellisen ajattelumme ja käytäntöjemme arvioimista, jonka päämääränä on tuottaa kontekstietoista, elämismaailmalle herkimystyöntä ja eettisesti kestävämpää tutkimusta”. Christine Hine (2000) puolestaan korostaa tutkimusprosessin avaamisen ja tutkijan itsereflektion tarvetta myös virtuaalisessa maailmassa tehtävässä tutkimuksessa. Tutkimusprosessin ja siten haastattelukohtaamisten dokumentointi ja pohdinta muodostavat tutkijan auktoriteetin ja tutkimuksen validiteetin (mt., 45).

Tässä artikkelissa reflektio kohdistuu tutkimustamme kehystävään laadullisen nuorisotutkimuksen metodologiaan aineiston kokoamisen vaiheessa, ja tutkimustehtävämme mukaisesti olemme kiinnostuneita tutkimustyötämme ohjanneiden tutkimuseettisten periaatteiden soveltamisesta. Tekemämme havainnot ovat korostuneen kontekstisidonnaisia, sillä nuorten aikuisten kohtaaminen pandemian määrittämässä yhteiskunnallisissa olosuhteissa on ollut monin tavoin ainutlaatuista. Silti tutkimuksen tekeminen poikkeusaikana on nostanut esille kysymyksiä, jotka koskevat myös pandemian jälkeistä aikaa.

Koronan aikaansaama uudenlainen tutkimuskonteksti on haastanut meidät tutkijoina itsereflektioon. Itsen etäännyttämisen sijaan tutkimuskontekstin poikkeuksellisuuden kuvaaminen asettaa meidät ja tekemämme valinnat näkyville ja alttiiksi arvioinneille myös tutkijayhteisön sisällä (Ramazanoglu & Holland 2002, 119). Tutkijoina emme kuitenkaan ole artikkelin pääosassa, vaan kokemustemme tarkastelu on toiminut välineenä tuottaa havaintoja nuorisotutkimuksen eettis-metodologisista kysymyksistä, joihin kiinnostuksemme kohdistuu. Refleksiivisyys on ollut meille ennen kaikkea väline sekä nuorten haastattelutilanteiden käsittelemiseen että tutkijuuden ja tutkimuskäytäntöjen (itse) kriittiseen arviointiin (Aaltonen & Högbäck 2015, 10).

Olemme jäsentäneet nuorten aikuisten haastattelutilanteissa tekemiämme havaintoja reflektoimalla niitä tutkimusryhmässä ja peilaamalla niitä vakiintuneisiin eettisiin periaatteisiin. Reflektoimme tutkimuskohtauksia ja tutkimuksen tekemiseen liittyviä kysymyksiä keskustelemalla kokemuksistamme ja havainnoistamme yhdessä. Yhteistä reflektointia syntyi sekä spontaanisti ja vapaamuotoisesti erilaisissa kohtaamisissa että organisoidusti tarkoituksena analysoida kokemaamme. Kirjasimme keskusteluissa syntyneitä havaintoja yhteiseen dokumenttiin. Käytimme reflektoinnin apuna seuraavia kysymyksiä: Kuinka olemme tehneet laadullista tutkimusta poikkeusolojen aikana? Millaisia metodologisia ratkaisuja olemme tehneet ja miksi? Millaisia vahvuuksia lähestymistavoissamme on ollut? Millaisia vaikeuksia on tullut esiin? Miten olemme ratkaisseet niitä?

Olemme reflektoineet tutkimuskohtauksia myös henkilökohtaisella tasolla. Näitä pohdintoja ohjasivat subjektiiviset kokemukset, kuten haastattelutilanteissa koettu vuorovaikutus ja haastattelukohtauksien kanssa herättämät tunteet. Reflektoinnin apuna käytimme haastattelutilanteiden jälkeisten muistiinpanojen ja reflektoivan päiväkirjan kirjoittamista. Refleksiivinen kirjoittaminen ohjasi meitä keskittymään tutkimustilanteen tapahtumiin, jolloin eettisten kysymysten arvioinnin lisäksi syvensimme omaa asemaamme ja henkilökohtaisia oivalluksiamme koskevaa ymmärrystämme (van Manen 1990; Pillow 2003). Tutkimuspäiväkirjan kirjoittaminen heti haastattelun jälkeen auttoi tallentamaan myös tutkimustilanteen ruumiillisia ja tunteisiin liittyviä kokemuksia, joiden tavoittaminen myöhemmin olisi ollut vaikeaa (Koivunen & Ylöstalo 2017, 244). Tuomme artikkelissa esiin otteita tutkimuspäiväkirjoistamme konkretisoidaksemme tekemiämme havaintoja sekä tutkijarefleksiivisyyden prosessia.

Nuorten aikuisten elämäkululliset haastattelut pandemia-aikana

Refleksiivisen pohdintamme kontekstina ovat 19 nuoren aikuisen elämäkululliset haastattelut, jotka teimme marraskuun 2020 ja kesäkuun 2021 välisenä aikana. Tänä aikana Suomessa olivat voimassa koronaa koskevat rajoitukset, joilla pyrittiin rajoittamaan ihmisten välisiä fyysisiä kontakteja. Haastattelut ajoittuivat yhteiskunnalliseen tilanteeseen, jossa koronarajoituksia säädeltiin ensisijaisesti alueellisen tartuntatilanteen mukaisesti. Valtaosa kouluista ja oppilaitoksista oli toiminut etäopetuksessa jopa yli vuoden, ja vain osa oppilaitoksista oli avannut tai avaamassa ovensa lähiopetukselle uudelleen. Monet palvelut olivat yhä suljettuina asiakastapaamisilta, ja vapaa-ajan mahdollisuuksia rajoitettiin tiukoin osallistujarajoituksin ja hygieniasäädöksin. Samaan aikaan rokotukset olivat edenneet aikuisväestössä mutta eivät vielä nuorten aikuisten ryhmään.

Teimme haastattelut nuorten omien toimusten mukaisesti kasvokkain, puhelimitse tai etäyhteyksien välityksellä. Haastattelimme kasvokkain kolme nuorta, puhelimitse kaksi ja tietokoneen välityksellä 14 nuorta, käyttäen joko Teams- tai Zoom-sovellusta sen mukaan, kumpi välineistä oli nuorelle tutumpi. Tutkimukseen osallistuneet olivat 17–27-vuotiaita nuoria aikuisia, jotka tavoitimme Punaisen Ristin Nuorten turvatoiminnan avulla. Valtaosa (n=13) oli hakenut tukea turvatalolta tai muusta Punaisen Ristin toiminnasta erilaisiin itsenäistymisen kysymyksiin, kuten haasteellisiin perhesuhteisiin, itsenäiseen asumiseen tai taloudelliseen tilanteeseensa liittyen. Kuusi haastateltavaa tavoitimme ALL-YOUTH-tutkimushankkeen ja turvatalojen yhdessä järjestämän Digiraati-keskustelun kautta (<https://digiraati.fi>), jossa he keskus-

telivat koronapandemiaan liittyvistä kokemuksistaan.¹

Suunnittelimme haastattelut väljästi puolistrukturoidun teemahaastattelun muotoon (esim. Kvale & Brinkman 2008). Keskeiset teemat liittyivät itsenäistymisen kysymyksiin: siirtymiin, ihmissuhteisiin, yhteiskunnan instituutioihin ja tukijärjestelmiin sekä arkiseen elämään kansalaisena ja yhteiskunnan jäsenenä. Erityisenä näkökulmana kaikissa haastatteluissa oli koronapandemian ja poikkeuksellisten yhteiskunnallisten olosuhteiden vaikutus nuorten aikuisten elämään. Haastateltavat jakoivat laajasti omia elämäntarinoitaan ja myös henkilökohtaisia ja kipeitä kokemuksiaan liittyen hauraisiin ihmissuhteisiin, yksinäisyyteen tai mielenterveyden haasteisiin, minkä vuoksi tutkimuksen aihepiiriä voidaan pitää sensitiivisenä (Corbin & Morse 2003). Haastattelulainausten ja tutkimuspäiväkirjoitteiden yhteydessä käytämme nuorista pseudonyymejä.

Tutkimusasetelmissamme on osittain myös laadullisen pitkittäis- tai seurantatutkimuksen piirteitä, sillä olimme haastatelleet 11 nuorta aikuista ensimmäisen kerran ennen koronapandemiaa vuonna 2019 (Honkatukia ym. 2020). Nämä ensimmäiset haastattelukohtaukset eivät ole tämän artikkelin tutkijarefleksiiivisyyden kohteena, mutta osittain toteutunut pitkittäisasetelma antoi meille mahdollisuuden päästä kiinni koronan vaikutuksiin inhimillisenä kokemuksena ja yhteiskunnallisena muutoksena, johon tutkittavien tarinat kiinnittyivät (Thomson 2007). Seurantahaastatteluissa pyrimme jatkuvuuden ja tuttuuden välittämiseen perehtymällä huolellisesti etukäteen edellisen haastattelun litteraatioon ja kysymällä asioita edelliseen haastatteluun peilaten. Tämä haastattelutekninen valinta vaikutti vahvistavan luottamusta haastattelutilanteessa, ja se antoi myös tutkittaville mahdollisuuden reflektoida omassa elämässään ja itsessään tapahtuneita muutoksia (myös Vehkalahti ym. 2021, 403–404). Osa

nuorista hämmästyti huomattessaan, miten paljon heidän elämässään oli tapahtunut edellisestä haastattelusta kuluneen puolentoista tai kahden vuoden aikana. Tutkimuksen osittainen pitkittäisasetelma teki näkyväksi nuoren aikuisuuden elämänvaiheen dynaamisuuden, jota artikkelissa tarkastelemme myös suhteessa tutkimuseettisiin periaatteisiin.

Vapaaehtoisuus

Haastattelemamme nuoret aikuiset ovat elämänvaiheessa, jossa elämänkulkuun liittyviä siirtymiä ja käännekohtia tapahtuu nopeasti ja usein monella eri elämänalueella yhtä aikaa (esim. Arnett 2000; Shanahan 2000; Thomson ym. 2004). Elämänvaihetta määrittävät tyypillisesti esimerkiksi työ- ja koulutussiirtymät, ihmissuhteiden muutokset ja uusien suhteiden solmiminen sekä itsenäisen asumisen kysymykset, joita nuoret ratkovat erilaisin valmiuksin ja voimavaroin. Monet toista kertaa haastattelemistamme nuorista aikuisista kuvasivat elämänvaiheen dynaamisuutta kertomalla, kuinka he kokivat kypsyttyneensä, aikuistuneensa ja oppineensa monia itsenäistymiseen liittyviä taitoja haastattelukertojen välillä. Korona-aika on vaikeuttanut ja hidastanut perinteisinä pidettyjä siirtymiä, kun esimerkiksi nuorten asema työmarkkinoilla on vaikeutunut (esim. Lambovska ym. 2021). Haastatteluista kävi ilmi, että poikkeustila on synnyttänyt myös uudenlaisia elämänkulun käännekohtia esimerkiksi suhteessa ihmissuhteisiin ja palvelujärjestelmään, kun ihmissuhteiden ylläpitäminen on vaikeutunut ja nuorten kontaktit palvelujärjestelmään ovat haurastuneet.

Nuoren aikuisuuden elämänvaiheen ”tiheys” haastaa vapaaehtoisuuden periaatteen soveltamista. Suostumus osallistua tutkimukseen on neuvoteltava uudelleen tutkimuksen jokaisessa vaiheessa, eikä kerran annettua

suostumusta voi pitää automaattisesti voimassa olevana (MacLeod & Thomson 2011, 76–77). On mahdollista, että nuoren aikuisuuden tiheä elämänvaihe vaikuttaa nuoren itsemäärittelyyn, ja siten myös tutkimussuostumukseen ja tutkimukseen sitoutumiseen. Tutkimukseen ei haluta osallistua, mikäli sen aihe ei tunnu itselle enää ajankohtaiselta tai, kuten tämän tutkimuksen aihepiirissä, itseä ei haluta nähdä enää osana tutkimuksen kontekstina olevaa palvelua tai tuen tarvitsijan roolissa. Muutama nuori kieltäytyi jatkamasta tutkimuksessa vedoten esimerkiksi kiireiseen elämäntilanteeseensa tai siihen, ettei heillä enää ollut yhteyttä turvataloon. Tällaiset itsemäärittelyt voivat kuitenkin vaihtua nopeastikin elämäntilanteen muuttuessa.

Osaan aiemmin haastattelemistamme nuorista emme saaneet yhteyttä, eikä heitä tavoitettu myöskään turvatalojen kautta. Nuorten ”katoamisia” selittävät osaltaan vaihtuvat yhteyshäviöt, jotka voivat liittyä tiheään elämänvaiheen muutoksiin. Nuoret saattoivat kuitenkin useamman tuloksettoman yhteydenottoyrityksen jälkeen yllättäen vastata ja suostua haastatteluun tai kertoa sosiaalisessa mediassa turvatalon työntekijälle haluavansa mukaan tutkimukseen. Tämä kertoo myös nuorten aikuisten tavoittamisen sattumanvaraisuudesta. Selvittäessämme nuorten suostumusta jouduimme pohtimaan myös omaa aktiivisuuttamme, kuten sitä, kuinka monta kertaa voimme yrittää tavoittaa nuorta eri kanavia pitkin.

Haastateltavien tietoon perustuvan suostumuksen varmistaminen monimutkaistui digitaalisissa kohtaamisissa. Ennen haastattelua lähetimme nuorille haastattelukutsun sekä tietoa tutkimuksesta. Laadimme etähaastatteluja varten suostumuslomakkeet, jotka vain tutkija allekirjoitti, sillä nuoren allekirjoitusta ei ollut mahdollista saada etäyhteyksin. Kävimme lomakkeet seikkaperäisesti läpi haastattelutilanteessa ja varmistimme nuoren

suostumuksen etäyhteydellä. Videoyhteydellä lomakkeita saattoi näyttää haastateltavalle, mutta puhelinhaastatteluissa niistä keskustelemisen tärkeys korostui entisestään.

Nuorten turvatalojen asiakasmäärissä ei ole suurta eroa sukupuolten välillä, mutta tutkimukseemme valikoituneista nuorista aikuisista valtaosa identifioi itsensä naisiksi (myös Roberts ym. 2021). Olemme mietineet paljon sitä, miksi nuoret miehet eivät osallistuneet tutkimukseen, ja keskustelleet asiasta myös turvatalojen henkilökunnan kanssa. Syiden hahmottaminen on haastavaa, mutta ne voivat ainakin osin liittyä sekä haastateltavan että haastattelijan sukupuoleen ja sukupuolittuneisiin odotuksiin. Naistutkijoilla on joskus vaikeuksia saada miehiä mukaan haastatteluihin esimerkiksi sukupuoliin liitettyjen valta-asemien vuoksi (Koivunen & Ylöstalo 2017). Voi myös olla, että tutkimusaiheemme sensitiivisyys ja henkilökohtaisuus sekä elämäntilanteesta haastatteluihin sisältyvä oletus avoimeen ja vastavuoroiseen vuorovaikutukseen asettumisesta ei kitkatta asetu osaksi hegemonisen maskuliinisuuden (Connell 2005) määrittämää kuvaa oikeanlaisesta miehisyydestä. Toisaalta jotkut haastatteluihin osallistuneista miehistä pitivät vahvuutenaan kykyä sanoittaa omaa tilannettaan esimerkiksi viranomaiskohtaamisissa.

Nuorisotutkimuksessa on tärkeää tavoittaa nuorten kokemuksia moniäänisesti ja laaja-alaisesti. Sen vuoksi tutkijoiden tulee miettiä keinoja, jotka motivoisivat myös sellaisia nuoria osallistumaan, jotka epäröivät tai arastelevat osallistumista. Tuija Koivunen ja Hanna Ylöstalo (2017, 242) ovat tuoneet esille, että osalle miehistä on tärkeää saada valita haastatteleminen ajankohta ja paikka. Näemme, että esimerkiksi digitaalisten välineiden kautta, tai yhdistämällä haastattelutilanne nuoren kiinnostuksesta lähtevään toiminnallisuuteen, voi olla mahdollista vahvistaa nuorten miesten kokemusta omilla ehdoilla osallistumisesta.

Kokemustemme perusteella nuorten aikuisten vapaaehtoisuus osallistua tutkimukseen rakentuu suhteessa heidän elämäntilanteeseensa mutta myös sosiaalisiin suhteisiin, kuten merkityksellisenä koettuihin tuki- ja vuorovaikutussuhteisiin, joita he liittävät tutkimukseen. Havainto saa tukea tutkimuksista, joiden mukaan nuorten kiinnostus osallistua rakentuu ja vahvistuu vuorovaikutuksessa ja henkilökohtaisten kokemusten kautta (esim. Biesta ym. 2009; Harris ym. 2010). Haastatteluissamme nuorten halukkuus osallistua tutkimukseen näyttäytyi myös yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen tähtäävänä kansalaisuuden tekona (Isin 2008). Nuoret kertoivat haluavansa tutkimukseen osallistumisen avulla vaikuttaa nuorille tärkeisiin asioihin ja yhteiskunnan epäkohtiin, osoittaa kiitollisuutta saamastaan tuesta tai solidaarisuuta muita nuoria kohtaan (myös Honkatukia ym. 2020; Kallio 2022). Havaintojemme mukaan nuorten parissa toimivan tutkijan keskeinen taito on osata tulkita suostumukseen liittyviä merkityksiä, myös nuorten hiljaisuutta ja katoamisia, osana tutkimuskontekstia ja heidän moninaisia ja vaihtelevia elämäntilanteitaan.

Yksityisyyden suojaaminen

Digitaalisen teknologian käyttö tutkimus-haastatteluissa teki tutkimuskohtaamisista ajallisesti ja paikallisesti väljiä. Etähaastattelut säästivät aikaa, ja haastattelu-aika oli helppo sopia nuoren toiveiden mukaisesti vaikkapa aikaiseen aamuun tai myöhäiseen iltaan. Haastatteluja oli mahdollista tehdä taloudellisesti ja koronasuosituksen mukaisesti matkustamista välttämällä (myös Sturges & Hanrahan 2004; Oltmann 2016). Samaan aikaan tutkimuksen tekeminen digitaalisiin välinein nosti esiin erityisiä kysymyksiä tutkittavien yksityisyyden suojaamiseen liittyen.

Laadullisessa tutkimuksessa on tapana suojata tutkittavan yksityisyyttä varmistamalla haastattelutilanteen rauhallisuus, häiriöttömyys ja mahdollisuus yksityisyyteen. Kasvokkaat haastattelutilanteet pyritään järjestämään yleensä yksityisessä, suljetussa ja muilta toiminnoilta rauhoitetussa tilassa. Digitaalisiin välinein tapahtuva haastattelu taas voi toteutua paikassa, jota tutkittava ja tutkija eivät jaa yhdessä, ja haastattelijan mahdollisuudet vaikuttaa tapahtumiin voivat olla rajalliset. Varmistimme nuorilta etukäteen, että heillä on riittävästi aikaa haastatteluille, ja keskustelimme myös rauhallisen tilan ja yksityisyyden merkityksestä. Nuoret eivät välttämättä kuitenkaan pidä haastattelutilannetta erityisenä tai ajattele tutkimuksen aiheen olevan erityisen sensitiivinen (Hinton 2013, 248). Tekemissämme etähaastatteluissa yksityinen, julkinen ja sosiaalinen kietoutuivat usein yhteen. Esimerkkejä tällaisesta paikkaan liittyvästä yksityisen, julkisen ja sosiaalisen sekoittumisesta olivat tilanteet, joissa nuoret osallistuivat haastatteluun julkisessa tilassa, toisten ihmisten läsnä ollessa tai vastasivat puhelimeen kesken haastattelun, osallistaen toisinaan myös muita mukaan keskusteluun, jonka ainakin tutkija oli ajatellut olevan yksityinen (myös Hinton 2013; Howlett 2021, 6).

Nuoret osallistuivat etähaastatteluihin oman kodin lisäksi julkisissa tiloissa, kuten koulussa tai julkiselle paikalle pysäköidyssä autossa. Muiden ihmisten läsnäolon vaikutus haastatteluun oli toisinaan varsin konkreettista, kun he pyrkivät siihen tilaan, jossa haastattelua tehtiin. Vaikuttaa kuitenkin siltä, että nuorille oli luontevaa osallistua haastatteluun juuri niissä tiloissa, joissa he kulloinkin olivat. Se, että haastatteluun voi osallistua tasavertaisesti tuntien olonsa miellyttäväksi ja turvallisiksi, on keskeistä haastattelun onnistumiselle (Kvale & Brinkmann 2008, 8). Haastattelun toteutuminen nuorten omaan arkeen kuulu-

vissa tiloissa ja ympäristöissä voi olla heidän tavoittamisensa kannalta merkittävää, kun heidän ei tarvitse matkustaa tutkimustapaamiseen, altistaa itseään vieraaseen sosiaaliseen ympäristöön tai terveydellisille riskeille, kuten koronavirustartunnalle. Tutkimuseettisiä periaatteita arvioitaessa onkin tärkeää herkistyä nuorten ajatuksille siitä, mikä on yksityinen tai turvallinen haastatteluun osallistumisen tila.

Esimerkiksi Tom Hall, Brett Lashua ja Amanda Coffey (2008, 1023) ovat kuitenkin todenneet, että tutkimuksen yksityisyyteen ja neutraaliuuteen pyrkivät järjestelyt voivat etäännyttää tutkimuksen tutkittavan arkipäivän todellisuudesta. Tutkimuksen tekeminen korona-aikana on nostanut esiin kysymyksiä siitä, millä ehdoin tutkija voi mennä nuoren yksityiseen tilaan. Haastattelutapaamiset toteutuivat usein kuvayhteydellä nuorten omista kodeista, toisinaan heidän kumppaneidensa asunnoissa. Tällaiset tilat ovat yksityisiä ja intiimejä, jolloin nämä ”kurkistukset” tutkittavien arkielämään antoivat meille julkisessa tilassa tapahtuvaa haastattelutilannetta enemmän mahdollisuuksia ymmärtää tutkittavien arkitodellisuutta, aikaan ja paikkaan sidottua elettyä ympäristöä sekä sosiaalisten suhteiden dynamiikkaa (Lefebvre 1991; Massey 2005, 4). Kuvayhteys avasi pääsyn nuoren kotiin, elämäntapaan, päivärytmiin ja esimerkiksi materiaaliin resursseihin.

Koronan aikaiset poikkeusolosuhteet, joita määrittävät sosiaalinen eristyneisyys ja monien, myös julkisten, toimintojen siirtyminen kotiin, ovat korostaneet kodin merkitystä tilana, jossa yksityiset ja julkiset elämänpiirit yhdistyvät (Honkatukia ym. 2021). Puhuessaan opiskelusta, päivärytmistään tai yksinäisyyden kokemuksistaan nuoret olivat samanaikaisesti myös näiden toimintojen tilassa. Tutkimuksemme tuli siten, yllättäen ja tutkimussuunnitelmasta poiketen, myös etnografisen havainnoinnin elementtejä (esim. Hämeenaho & Koskinen-Koivisto 2014). Esi-

merkiksi seuraava ote tutkimuspäiväkirjasta kuvaa tilan, sosiaalisten suhteiden, intiimiyden ja myös koronarajoituksista johtuvan kotikeskeisyyden yhteen kietoutumista tavalla, jota julkisessa tilassa tapahtuvassa haastattelutilanteessa ei olisi ollut mahdollista saavuttaa.

Nyt [haastattelutilanteessa] Nikki on kumppanin luona, kumppani opiskelee toisessa huoneessa. Parisuhteessa ei kuitenkaan mene kovin hyvin. Nikki toivoisi, että tilanne paranisi tulevaisuudessa. (Tutkimuspäiväkirja 10.2.2021)

Tällaisten havaintojen käyttäminen tutkimuksessa vaatii tutkijalta tarkkuutta siitä, mihin tutkittava on antanut suostumuksensa. Antaako haastatteluun suostuminen tutkijalle myös oikeuden käyttää havaintoja, joita digitaaliset välineet mahdollistavat? Samoin pohdittavaksi nousevat haastatteluissa puhuttujen asioiden seuraukset sosiaalisiin suhteisiin ja ihmisiin, jotka mahdollisesti kuulevat, miten haasteltava puhuu suhteestaan heihin. Olemme ratkoneet näitä kysymyksiä erityisesti yksityisyyden periaatteen ohjaamina. Olemme häivyttäneet nuorten tunnistetiedot tarkoin, emmekä tuo esille havaintojamme esimerkiksi heidän asuinolosuhteistaan tai sosioekonomisesta asemastaan. Tuomme tutkimuspäiväkirjoista julki pääosin sellaisia otteita, joissa reflektimme omaa toimintaamme tai tuntemuksiamme tutkimustilanteessa. Mikäli päiväkirjan ote käsittelee nuorta, olemme varmistaneet, että hän on myös sanallistanut tilannetta haastattelupuheessaan, ja että päiväkirjaote on mahdollista korvata myös haastattelusitaatilla.

Vaikka nuorelle tutussa ympäristössä tehdyissä haastatteluissa tuli esiin pohdituttavia kysymyksiä, tuttuus antoi nuorille myös mahdollisuuden säädellä ja hallita tutkimustilanteita. Esimerkiksi seuraava merkintä tutkimuspäiväkirjassa kuvaa haastatteluun osallistuneen Veeran toimijuutta haastattelun aikana.

Veera liittyy [Teams-] kokoukseen ollessaan parvekkeella tupakalla. Myöhemmin hän siirtyy sisälle pöydän ääreen. (Tutkimuspäiväkirja 18.1.2021)

Tämä säätelyn mahdollisuus voi osaltaan taivuttaa tutkimukseen sisältyviä valta-asetelmiä (esim. Fujii 2018), kun nuoret voivat käyttää tilaa ja toimia siinä omilla ehdoillaan, tehdä haastattelutilanteesta monipaikkaisen, olla näyttämättä kasvojaan videoyhteydellä tai katkaista yhteyden ja päättää haastattelun niin halutessaan (myös Adams-Hutcheson & Longhurst 2017, 152–153). Kasvokkaisessa tutkimushaastattelussa erilaisten lausumatomien kohteliaisuusnormien merkitys voi olla vahvempi kuin videoyhteyksin toteutetussa haastattelussa, kun nuori ei voi poistua tilanteesta, liikkua haastattelun aikana tai tehdä joitain muita asioita yhtä helposti kuin silloin, kun haastattelu tehdään digitaalisten välineiden avulla.

Etähaastattelutilanteissa esiintyi erityisesti digitaalisiin välineisiin liittyvää kasvotyötä (Goffman 2005 [1967]) sekä tasapainottelua tutkijan intressien ja haastateltavien toimijuuden ja itsemääräämisoikeuden välillä. Kaksi haastateltavaa ilmaisi haluavansa osallistua haastatteluun puhelimitse ilman kuvayhteyttä, ja yksi nuori piti tietokoneensa kameran kiinni koko etähaastattelun ajan. Tilanteita voi tulkita tutkimusaiheen sensitiivisyyden ja henkilökohtaisuuden sekä tutkittavan anonymiteetin näkökulmasta: puhelinhaastattelu voi tuntua haastateltavasta yksityisemmältä tilanteelta kuin tutkijan tapaaminen kasvokkain (Sturges & Hanrahan 2004; Oltmann 2016). On myös mahdollista, ettei haastateltavilla ollut käytössään kuvayhteyden mahdollistavia välineitä. Tällaiset tilanteet asettivat tutkijan nopeaa ratkaisua vaativien eettisten valintojen eteen. Emme painostaneet nuoria kuvayhteyteen, vaan kunnioitimme heidän oikeuttaan olla ”avaamatta ikkunaa” yksityisiin tiloihinsa ja osallistua haastatteluun näyttämättä kasvojaan.

Tavoitteena oli, etteivät nuoret olisi kokeneet olevansa velvollisia perustelemaan valintojaan tai kertomaan mahdollisesta luottamuspulasta.

Yksityisyyden suojaamiseen liittyen teimme havaintoja myös siitä, miten tutkimusta ohjaavat periaatteet ja ohjeistukset voivat olla ristiriidassa tutkimuksen käytännön toteuttamiseen vaikuttavien sääntöjen ja ohjeiden kanssa. Digitaalisen teknologian käyttämisen edellytyksiä tutkimuksessa arvioidaan tutkijan taustaorganisaatiossa, eivätkä nämä arvioinnit kokemustemme mukaan välttämättä tunnista nuorten elämän erityisyyksiä. Pahimmillaan nuorten suojeleminen ja organisaation suojeleminen ovat vaakakupin vastakkaisissa päissä. Hallinnolliset määräykset ja ohjeistukset saattavat näyttää tutkijatilanteissa rakenteina tai institutionaalisina esteinä (Dougherty & Kramer 2005, 281), joiden vuoksi esimerkiksi nuorilähtöinen viestintä ja nuorten anonymiteetin turvaaminen vaikeutuvat tutkijan ollessa velvollinen toimimaan organisaation sääntöjen ja muodollisuuksien ehdoilla.

Kokemuksemme mukaan tutkimusorganisaatioiden normit ja ohjeet voivat vaikeuttaa tutkimuksen toteuttamista nuorilähtöisesti tehden esimerkiksi heidän tavoittamisestaan vaikeaa. Organisaation edellyttämät digitaaliset välineet voivat olla nuorten näkökulmasta vanhentuneita tai muutoin epäsoivia. Monet tutkimukseemme osallistuneista suosivat ilmaista WhatsApp-sovellusta maksullisten tekstiviestien sijaan, mutta yliopiston sääntöjen mukaan sovelluksen käyttäminen on tietosuojasystä kiellettyä tutkimustarkoituksessa. Nuorilähtöisen yhteydenpidon ohella WhatsAppin ominaisuudet mahdollistaisivat sen arvioimisen, onko nuori lukenut viestin, mikä auttaisi tutkijaa tulkitsemaan nuoren halukkuutta yhteydenpitoon. Kokemuksemme mukaan monet nuoret ovat joustavia eri välineiden käytön suhteen. Samaan aikaan nuorten eriarvoiset mahdollisuudet ja taidot

digitaalisten välineiden käyttämiseen on otettava huomioon tutkimuksen suunnittelussa.

Olemme halunneet kiittää nuoria heidän tutkimukselle antamastaan ajasta antamalla heille haastattelujen päätteeksi elokuvalippuja. Tämän periaatteen toteuttaminen on kuitenkin toisinaan johtanut ristiriitoihin omien instituutioidemme käytäntöjen ja niiden toimintaa määrittävien normistojen kanssa. Nuorten anonymiteettiä voivat vaarantaa esimerkiksi rahoittajan tai viranomaisten pyynnöt todistaa nimitiedoin nuorten olevan todellisia henkilöitä, kun heidän palkitsemisekseen on hankittu esimerkiksi elokuvalippuja.

Toisaalta institutionaaliset käytännöt voivat myös suojata tutkimukseen osallistuneiden anonymiteettiä. Tutkimusasetelmasamme yhteistyö Nuorten turvatalojen henkilökunnan kanssa on ollut erittäin tärkeää esimerkiksi nuorten tavoittamisen kannalta. Vaikka tutkimusraportissa nuorten kokemukset tuodaan esille anonymisti ja olemme pyrkineet häivyttämään heidän taustojaan, he ovat työntekijöille niin tuttuja, että tutkimusetiikan näkökulmasta tunnistamisen vaara on olemassa. Kiinteässä yhteistyössä ammattilaisten kanssa rakentuvissa tutkimuksissa nuorten yksityisyyden suojaaminen toteutuukin tosiasiallisesti tutkimukseen osallistuneiden kumppaneiden ammattieettisyyden ja ammatillisen vaitiolovelvollisuuden kautta.

Vahingoittamisen välttäminen

Korona-aikana tutkimusta tekevinä tutkijoina olemme joutuneet eräänlaisen ”turvallisuuden portinvartijan” positioon. Tutkimuskutsua esittäessämme olemme tasapainoilleet rajoitustoimenpiteiden ehdoilla etäisyyden ja läheisyyden välillä pyrkien kuitenkin tutkimukseen osallistuvien luottamuksen saavuttamiseen. Digitaalisten välineiden avulla

osa fyysisen etäisyyden pitämiseen liittyvistä kysymyksistä on ollut ratkottavissa, mutta pandemiaolosuhteet ovat myös synnyttäneet joukon uusia kysymyksiä ja epävarmuuksia. Arvioimme seuraavaksi korona-aikana toteutuneita tutkimuskohtauksia tutkittavien vahingoittamisen välttämisen periaatteen näkökulmasta. Aluksi keskitymme vuorovaikutuksen haasteisiin, jotka vaikeuttivat haastattelutilanteiden tulkintaa. Tämän jälkeen pohdimme tutkijan positiota suhteessa tutkittavien haavoittuvuuteen sekä tutkimukseen osallistuvien mahdollisuuteen hyötyä tutkimukseen osallistumisesta.

Henri Lefebvren (2004, 15) mukaan aika, paikka ja energian kulku muodostavat ”rytmejä”, jotka virtaavat ja rakentuvat ihmisten, mutta myös elottomien objektien, kuten teknisten laitteiden välisissä vuorovaikutuksen prosesseissa. Digitaalisen vuorovaikutuksen elementit poikkeavat kasvokkaisista kohtaamisista. Haastattelijat ja haastateltavat eivät voi jakaa kokemusta haastattelutilanteen olosuhteista, eikä kummankaan osapuolen ole mahdollista tulkita haastattelutilanteen tapahtumia ruumiillisen tai aistivoimaisen tietämisen avulla (Koivunen & Ylöstalo 2017, 245; Salami 2021). Fyysisen ulottuvuuden puuttumisen on epäilty heikentävän tutkimuskohtaamisten laatua etäyhteyksin toteutetuissa haastatteluissa (Hinton 2013; Seitz 2016; Ikonen 2017). James Ash (2013, 20) on lisäksi todennut, etteivät tekniset laitteet ole elottomia mekanismeja, vaan ne tuottavat ajallisia ja tilallisia affektiivisia ympäristöjä vaikuttaen niissä oleviin ihmisiin. Esimerkiksi puhelimitse tehtävissä haastatteluissa käytössä on vain ääni, mikä haastatteluissamme vaikeutti erityisesti sensitiivisten asioiden käsittelyä ja tutkittavan tunteisiin vastaamista (myös Hinton 2013; Ikonen 2017).

Tekniset laitteet saattavat viedä huomiota haastatteluun ja vuorovaikutukseen keskittymiseltä (Adams-Hutcheson & Longhurst

2017, 150) ja havaintojemme mukaan myös rikkoo nuoren keskittyntä kerrontaa. Toisinaan jouduimme hämmäntäviin tilanteisiin tekniikan oikuttelun vuoksi. Tämä toi toisaalta tilanteisiin myös inhimillisyyttä ja laukaisi jännitystä, kun kaikki ei sujunutkaan tutkijalta mallikkaasti. Digitalisaation merkityksen korostuminen korona-aikana oli myös nuorten ja tutkijoiden yhdessä jakama kokemus ja puheenaihe, josta oli helppo aloittaa keskustelu ja tutustuminen. Kiistatta teknisillä vaikeuksilla on kuitenkin ollut vaikutusta haastattelujen vuorovaikutukseen, mistä esimerkkinä on seuraava ote tutkimuspäiväkirjasta.

Noran puhelin hajosi, joten emme pystyneet sopimaan jo sovitun haastattelun tapaamistavasta ja yhteys nuoreen katkesi. Myöhemmin hän sai lainaksi [...] puhelimen, ja sain häneen uudelleen yhteyden. Sovittiin haastattelu viikon päähän alkuperäisestä. Tapaaminen toteutui Teamsissa: aluksi nettiyhteys ei toiminut, soitin nuorelle ja jäin odottelemaan, että yhteys toimii. Lopulta kuuluvuus oli hyvä, mutta kuva pätkäisi kesken haastattelun, joten kuvayhteys oli vain yksisuuntaista. Tämä vaikutti heti omaan kokemukseen vuorovaikutuksesta: minne voin katsoa, kun en näe nuorta? Tulkintaa oli tilanteessa tehtävä vain nuoren puheen kautta (vrt. = puhelin). Oma kuvani kuitenkin välittyi nuorelle, siis myös kaikki tähän omituiseen vuorovaikutukseen liittyvät hämmennyksen tunteet. (Tutkimuspäiväkirja 9.12.2020)

Digitaalisten välineiden käyttämisellä on vaikutusta myös haastattelun etenemiseen ja tutkijan haastattelun aikana tekemiin tulkitoihin (myös Seitz 2016; Ikonen 2017). Tekemissämme haastatteluissa internet-yhteyden katkeaminen, kuvan pikselöityminen tai kuuluvuusongelmat olivat tavallisia, eikä vuorovaikutusta ollut mahdollista täydentää muilla keinoin (myös Seitz 2016). Tämä vaikutti tutkijan mahdollisuuksiin tehdä tulkintoja ja johdatella haastattelun kulkua, mikä käy ilmi myös seuraavasta puhelinhaastatteluun liittyvästä tutkimuspäiväkirjaotteesta.

Haastateltavalla on jonkin verran haasteita suomen kielessä, minkä vuoksi vastaukset olivat toisinaan lyhyitä ja toteavia. Se, etten aina saanut selvää, mitä haastateltava tarkoitti, ei kuitenkaan pääsääntöisesti johtunut kielestä vaan kuuluvuuden ongelmista. Välillä pyysin haastateltavaa toistamaan ja tarkentamaan, mutta tämän kertaaminen alkoi tuntua kiusalliselta, joten aina en tehnyt niin, vaikka osa puheesta häipyikin kuulumattomiin. Kuuntelemalla nauhoitusta uudelleen ja uudelleen osa epäselvistä kohdista ratkesi, mutta minulla ei tietenkään ollut mahdollisuutta enää reagoida niihin. Jälkikäteen tämä harmittaa. (Tutkimuspäiväkirja 25.11.2020)

Toteutimme haastattelut nuorten toivomilla tavoilla, ja kolme nuorta halusi tavata kasvokkain. Lefebvren (2004, 19–21) mukaan vuorovaikutustilanteiden rytmit ovat aistein havaittavissa, joten kehollisten tuntemusten voi ajatella auttavan tulkitsemaan ja arvioimaan tutkimushaastatteluissa tapahtuvaa vuorovaikutusta (myös Adams-Hutcheson & Longhurst 2017). Myös Koivunen ja Ylöstalo (2017, 246) ovat todenneet, etteivät tutkimushaastattelun kerronta ja ruumiiden välityksellä tapahtuva vuorovaikutus ole toisistaan erillisiä asioita. Fyysisen etäisyyden rajoitukset ja terveysturvallisuuteen liittyvät suositukset vaikuttivat vuorovaikutukseen ja tutkijoiden ja tutkittavien sijoittumiseen tilassa. Kasvomaskien käyttäminen vaikeutti ilmeiden ja eleiden tunnistamista, joten haastateltavan tunteita tai halukkuutta jatkaa keskustelua oli toisinaan haastavaa arvioida. Lisäksi maskit vaikuttivat kehollisesti sekä tutkijoihin että tutkittaviin aiheuttaen epämuikavuuden tunteita, ja ainakin tutkijoilla huomion kiinnittymistä omien fyysisten tuntemusten tarkkailemiseen. Haastateltavat kertoivat maskin käyttöön liittyvästä epämuikavuudesta ja ahdistuksesta erityisesti tilanteissa, joissa he puhuivat herkistä ja henkilökohtaisista asioista. Näitä tuntemuksia kuvasi esimerkiksi Pinja.

No siis joo se [maskin pitäminen] on aika tukalaa. Etenkin jos, juttelee tai just enemmän viel tälle, henkilökohtasemmist asioista niin, no ei se hirveesti oo, nii, kiva sen maskin kanssa sitten, siin tulee ehkä vähän oikeesti sit semmonen paniikin tunne ja, mulla siis puuttuu naama siit maskista myös. Tulee aika, semmonen, happi loppuu -filis. Ja sit jos joutuu mistään yhtää vähääkää itelleen vaikeemista asioista puhumaan nii, kyl se häirittee siinä vaiheessa aika paljon. (Pinja, 21)

Osa nuorista osallistui haastatteluun ilman kasvomaskia, vaikka tarjosimme mahdollisuutta sen käyttöön. Tällöin tutkijan oli ratkaistava, kuinka tasapainoilla haastateltavan itsemääräämisoikeuden ja hyvinvoinnin sekä oman turvallisuutensa välillä. Emme painostaneet nuoria kasvomaskin käyttöön, mutta huolehdimme erityisen tarkasti muista turvatoimista, kuten riittävästä etäisyydestä sekä käsin desinfiointista. Tilanne, jossa vain haastattelijalla oli maski, sai pohtimaan vuorovaikutuksen yksisuuntaista rajoittuneisuutta. On vaikeaa arvioida, kuinka onnistuneesti saimme maskin takaa välitettyä empatiaa tai aktiivista kuuntelemista.

Havaitsimme korona-aikana toteutetuissa kasvokkaisissa haastatteluissa piirteitä, jotka tavallisesti liitetään etäyhteyksillä tapahtuviin kohtaamisiin. Kättelemisen korvaaminen sanallisella tervehdyksellä ja käden heilautuksella, turvavälin pitäminen ja tarjottavan puuttuminen loivat haastattelutilanteisiin digitaalisten kohtaamisten kaltaista etäisyyttä ja muistuttivat kasvokkaiisiin tapaamisiin sisältyvistä terveystriskeistä. Totutusta poikkeavien toimintatapojen voi nähdä rikkovan kasvokkaisen haastattelutilanteen konventioita ja aiheuttavan epämukavuuden kokemuksia haastattelutilanteen rytmin häiriintyessä (Lefebvre 2004; Edensor 2010; ks. myös Adams-Hutcheson & Longhurst 2017). Kohtelioiden eleiden puuttuminen herätti tutkijoissa huolta vieraanvaraisuuden puutteesta ja oman käytöksen työkeydestä, mikä voisi vaikuttaa negatiivisesti keskustelulle suotuisan affektii-

visen ilmapiiriin syntymiseen tai vaikeuttaa luottamuksen rakentumista (Ash 2013).

Tutkimuksemme keskeinen tavoite on tunnistaa ja tuoda esille nuorten aikuisten aktiivista toimijuutta omassa elämässään ja yhteiskunnan jäsenenä. Suhtaudumme kriittisesti tukea hakevien nuorten aikuisten määrittämiseen ensisijaisesti haavoittuvana ryhmänä tai toimenpiteiden kohteina. Koronan seurauksena tutkimukseemme osallistuneiden nuorten aikuisten kokemana yksinäisyys ja mielenterveyden haasteet ovat kuitenkin lisääntyneet. Osan sosiaaliset tukiverkot olivat hyvin ohuita, eivätkä he koronan aikana olleet tavanneet juuri lainkaan muita ihmisiä. Poikkeusaikana kytkökset palveluihin ja viranomaisiin olivat usein muuttuneet epävarmoiksi, minkä seurauksena heidän tilanteensa oli heikentynyt, ja he kokivat jääneensä avun ja tuen ulottumattomiin. Poikkeusolojen voi siten sanoa kärjistäneen tutkittaviemme haavoittuvuutta (myös Roberts ym. 2021). Normaalitylanteessa olemassa olevien yhteiskunnan tukijärjestelmien puuttuessa koimme haastattelutilanteissa erityistä vastuuta vastaanottaa nuorten tunteita ja huolia sekä osoittaa empatiaa ja myötätuntoa heidän kertoessaan kokemuksistaan.

Kohtaamiset nuorten aikuisten kanssa vaikuttivat monin tavoin tutkimuksemme eteneeseen synnyttäen esimerkiksi tarpeen tämän artikkelin kirjoittamiselle. Toimintaamme tutkimuskohtaamisissa voisi kuvata ”suhteellisenä etiikkana”, jossa rutiininomaisen eettisten ohjeistusten noudattamisen sijaan olemme tasapainoilleet tutkimuseettisten periaatteiden tulkitsemisen, tutkimuskohtaamisissa esiin tulevien tilanteiden ja nuorten kohtaamisissa syntyneiden tuntemusten välillä (Kaukko ym. 2019, 92). Reflektoituina tutkimuskohtaamiset ovat täynnä tutkijan hämmennyneisyyttä, epävarmuutta ja huolta, jotka yhdistyvät tutkimuseettisiin kysymyksiin tutkijan positiosta ja siihen sisältyvästä vastuusta. Haastattelu-

kohtaamisissa virinneiden tunteiden tiedostaminen ja reflektointi on ollut merkityksellistä tutkimuksen tiedonmuodostukselle (myös Suopajarvi ym. 2019, 44–45). Esimerkiksi tutkijan huolen kokemusten äärelle pysähtyminen on auttanut tunnistamaan nuorten haavoittuvuuksia palvelujärjestelmässä tai koronan aiheuttamien yksinäisyyden kokemusten moninaisia vaikutuksia heidän elämäänsä. Näitä huolia olemme kirjanneet myös tutkimuspäiväkirjoihimme:

Näissä tarinoissa tulee kyllä vakava huoli siitä, mitä tapahtuu, ellei joku pian ”löydä” näitä nuoria. Tutkijan vastuu mietityttää, kun nuori on jäänyt ulos palveluista ja yrittää hakea apua. Puhumisen tarve tulee esille. (Tutkimuspäiväkirja 5.5.2021)

Nuorella on yksinäisyyden kokemuksia, ja kertoo että on tärkeää voida puhua näistä asioista ”ammattilaisen” kanssa. Taas mietin tutkijan vastuuta/roolia näissä kohtaamisissa. Missä nuoret pääsevät purkamaan kokemuksiaan? (Tutkimuspäiväkirja 6.5.2021)

Vaikka useimmat tutkimukseen osallistuneista nuorista aikuisista olivat tottuneita kertomaan elämästään erilaisissa viranomais- ja palvelukohtaamisissa (Honkatukia ym. 2020; Kallio 2022), haastattelu oli joillekin heistä ensimmäinen kerta, kun he keskustelivat koronaan liittyvistä kokemuksista ulkopuolisen henkilön kanssa. Nuoret saattoivat tulkita tutkijan ammattilaisena, jonka kanssa puhumista he pitivät tärkeänä. Esimerkiksi Maxine Birch ja Tina Miller (2000) ovat pohtineet tutkimuksen eettisyyttä tilanteissa, joissa tutkija esittää tutkittavalle kutsun haastatteluun ja kannustaa tätä refleктоimaan oman elämänsä vaikeiden kokemusten. Haastattelijalle tutkittavan elämäntarinan yksityiskohtainen kuuleminen merkitsee onnistunutta haastattelua, kun taas tutkittavalle kohtaaminen saattaa olla paitsi terapeutin, myös kuormittava kokemus (myös Corbin & Morse 2003). Tutkija ei

kuitenkaan voi asettua tutkimuskohtaamisissa auttajan rooliin, vaan hänen on pyrittävä kannustamaan tutkittavaa tarpeen vaatiessa ammatillisen avun piiriin (Birch & Miller 2000, 200).

Haastattelussa nuoret aikuiset kertoivat monenlaisista yrityksistä saada apua korona-aikana pahentuneisiin tilanteisiinsa. Usein yritykset kilpistyivät ruuhkautuneisiin palvelujärjestelmiin, toimimattomiksi koettuihin etäpalveluihin tai siihen, että omaa työntekijää ei ollut mahdollista tavata yhtä intensiivisesti kuin aiemmin. Osa oli jäänyt kokonaan avun ulkopuolelle. Tämä asetti meidät eettisesti haastavan kysymyksen eteen: mitä tutkija voi tehdä, kun nuori ei saa vaikeaan tilanteeseensa apua eikä yhteyttä palvelujärjestelmään? Lastensuojelulain mukaiset toimenpiteet ja tutkijan mahdollisuus ilmoittaa lastensuojelun tarpeesta eivät koske täysi-ikäistyneiden nuorten aikuisten kanssa tehtävää tutkimusta. Mahdollisissa akuuteissa nuoren henkeä ja terveyttä uhkaavissa tilanteissa tutkija tietysti soittaa hätänumeroon, mutta tällaisia tilanteita todennäköisempiä ovat tilanteet, jossa tutkijalle herää epäily siitä, ettei nuoren saama tuki ole riittävää. Akuutteja hätätilanteita emme haastatteluhetkellä kohdanneet, mutta muutaman kerran meille tuli tunne, että nuoren tilanne voi heikentyä nopeastikin.

Tutkijan mahdollisuudet tuntea palvelujärjestelmää ja nuoren kotikunnassa tarjolla olevia palveluita ovat rajalliset. Lisäksi nuorilla saattaa olla jo tukisuhteita erilaisiin auttaviin tahoihin eikä tutkimustilanteessa ole mahdollista ryhtyä yksityiskohtaisesti selvittämään, mistä muualta apua voisi saada. Keskustelimme nuorten kanssa heidän mahdollisuuksistaan ottaa yhteyttä lähimpään Ohjaamoon, Nuorten turvataloon tai keskustella huolistaan Sekasin-chatissa. Toiveenamme oli, että näissä palveluissa ammattilainen tarttuisi nuoren tilanteeseen ja ohjaisi tämän oikeaan paikkaan. Oikeaan osunutta palveluohjaamista tärkeämpää oli välittää

nuorelle viesti siitä, ettei vaikeisiin tilanteisiin pitäisi jäädä yksin. Osin tämä oli kuitenkin sekä nuorten että tutkijoiden mielestä turhauttavaa, etenkin jos nuoren aiemmat avunpyyntiyritykset olivat olleet tuloksettomia. On myös huomattava, että koronan kaltaisissa kuormittavissa olosuhteissa nuorten voimavarat hakea aktiivisesti apua voivat heikentyä, mikä korostaa ammattilaisten vastuuta aktiivisesti ja aloitteellisesti ottaa yhteyttä nuoriin ja selvittää heidän tuen tarpeitaan (myös Roberts ym. 2021, 90S).

Myös haastattelun päättämisen tilanne edellyttää refleksiivisyyttä, vaikka useinkaan siihen ei kiinnitetä huomiota. Tutkimuksen päättämisen tilanteet tulisi suunnitella tutkimuksen muiden vaiheiden tavoin ennalta. Erityisesti sensitiivisiä aiheita käsittelevissä tutkimuksissa tutkijan tulee varmistua siitä, ettei tutkimuksen päättymisen aiheuta nuorelle hyväksikäytön tai hylkäämisen tunnetta (Gobo 2011, 309; Corbin & Morse 2003, 343). Yritimme loiventaa tutkimuksen päättämisen yhtäkkisyyttä jättämällä nuorille yhteystietomme kehottaen heitä ottamaan yhteyttä missä tahansa tutkimukseen liittyvässä asiassa. Haastattelun jälkeen lähetimme nuorille elokuvacliput ja pienen henkilökohtaisen tervehdyksen. Yhteyden katkaiseminen nuoreen oli kuitenkin myös pohdintoja aiheuttava tilanne: miten katkaista yhteys nuoreen tietämättä, kuinka tämän mahdollisesti hankala elämäntilanne tulee kehittymään? Myös ensimmäisen haastattelukierroksen jälkeen ”kadonneiden” nuorten tilanteet olivat toisinaan jääneet mietityttämään meitä.

Vaikka emme haastattelutilanteissa ja tutkijan roolista käsin voineet vaikuttaa yksittäisten nuorten mahdollisuuksiin saada tukea ja päästä palveluiden piiriin, annoimme kaikille nuorille jo tutkimuksen alussa lupauksen saattaa heidän kokemuksiaan päättäjien ja palvelujärjestelmän toimijoiden tietoon. Otamme tämän lupauksen vakavasti ja koemme suurta

eettistä vastuuta sen toteuttamisesta (myös Roberts ym. 2021, 93S). Tähän mennessä olemme akateemisten tutkimusartikkeleiden lisäksi kirjoittaneet tutkimuksemme tuloksista blogiteksteissä, mielipidekirjoituksissa ja sosiaalisen median eri kanavissa. Olemme kutsuneet päätöksentekijöitä ja nuorten palveluita rahoittavia tahoja keskustelemaan nuorille aikuisille tärkeistä kysymyksistä. Olemme verkostoituneet nuorten itsenäistymistä tukevien järjestötoimijoiden kanssa ja tehneet vaikuttamistyötä itsenäistymisen kysymyksiin liittyen. Olemme mukana verkostossa, joka tarjoaa aktiivisesti kuntapoliitikoille tukea ja tietoa nuorten aikuisten hyvinvointia tukevien päätösten tekemiseksi. Lisäksi olemme luennoineet tutkimuksemme teemoista Suomessa ja muualla niin tutkijoille, poliitikoille kuin koululaisille ja heidän opettajilleenkin.

Tutkimushaastatteluisissa syntyneiden huolen tunteiden lisäksi kohtaamisissa oli jaettava iloa ja onnistumisen kokemuksia, kun nuoren vaikea tilanne oli ratkennut parhain päin tai nuori oli solminut uusia tärkeitä ihmissuhteita. Myös koronaan liittyvät kokemukset olivat aihe, joka yhteiskunnallisena poikkeustilana ja inhimillisenä kokemuksena yhdisti meitä tutkijoita tutkittaviemme kanssa. Tutkimustapaaminen toimi molemminpuolisena mahdollisuutena rikkoa korona-arjen hiljaisuutta ja saada kohtaamisen kokemuksia ja jakamisen mahdollisuuksia (myös Corbin & Morse 2003, 342–343). Kuten seuraava lainaus tutkimuspäiväkirjasta ilmentää, kohtaamisia voisi kuvata Lisa M. Tillman-Healyn (2013) viitaten jaetuiksi kokemuksiksi maailmassa olemisesta, joissa läsnä ovat vastavuoroisuus ja empatia.

Nuori kysyi lopuksi, miten korona on vaikuttanut muhun. Yllätti, mutta tuntui kivalta, että hän kysyi. Vastasin jotenkin ryöpsähtämällä, mitä kaikkea tää on. Ehkä kukaan muu ei ollutkaan kysynyt pitkään aikaan. (Tutkimuspäiväkirja 5.5.2021)

Tutkimuksen eettisiin periaatteisiin kuuluu myös ”takaisin antamisen” ajatus, sillä tutkittavien tulisi hyötyä tutkimukseen osallistumisesta ja sen tuloksista (Head 2009), eikä heihin pidä suhtautua pelkästään tutkimuksen objekteina, jotka ainoastaan tuottavat tutkimusta hyödyttävää tietoa. Halusimme välittää nuorille arvostuksemme siitä, että he olivat käyttäneet aikaa haastatteluun ja kertooneet elämästään meille. Olemme keskustelleet tutkimuksen tuloksista nuorten kanssa ja jakaneet heille ensimmäisen haastattelukierroksen pohjalta syntyneen tutkimusraportin (Honkatukia ym. 2020). Osalle oman kokemuksen näkeminen osana laajempaa kokonaisuutta ja tutkimuksen välittämän yhteiskunnallisen viestin kuuleminen on ollut merkityksellistä ja voimaannuttavaa. Näin kokee esimerkiksi tutkimuksessa kaksi kertaa haastateltu Veera, joka näkee tutkimukseen osallistumisen hyödyttävän häntä myös opiskelussa, kuten seuraava ote tutkimuspäiväkirjasta tuo esiin.

Haastattelun jälkeen Veeralta tuli tekstiviesti: tutkimusraportti vaikutti kiinnostavalta ja hän uskoo, että siitä on myös hyötyä hänen omassa opiskelussaan. (Tutkimuspäiväkirja 18.1.2020)

Tutkimustulosten ”palauttamista” takaisin osallistujille voi tarkastella eettisenä mutta myös tutkimusmetodologisena kysymyksenä. Tutkimusraportin jakaminen osallistujille ei välttämättä riitä. Tutkimustulosten tai tutkimuksen merkityksen hahmottaminen voi olla vaikeaa pelkän raportin perusteella, ja yksi nuorista toi esille, että lukivaikkeen vuoksi raportin lukeminen oli ollut haastavaa. Tutkittavien osallisuus tutkimuksessa voi toteutua esimerkiksi kansatutkijuuden ideassa (Rättilä & Honkatukia 2021), mutta sitä voidaan vahvistaa myös tutkimustulosten luovien ja nuorilähtöisten julkaisutapojen keinoin. Omassa tutkimushankkeessamme syntyi kuuden lyhytdokumenttielokuvan sarja (Korkman ym.

2021), joka perustuu tutkimuksen tuloksiin. Elokuvasarjan näyttelijät ja musiikin tekijät ovat vapaaehtoisia nuoria. Dokumenttien avulla olemme halunneet esittää tutkimuksen tuloksia uudenlaisen tutkimusviestinnän keinoin ja sellaisessa muodossa, joka on helposti myös nuorten tavoitettavissa.

Kohti refleksiivisempää nuorisotutkimusta?

Olemme tarkastelleet tässä artikkelissa laadullista tutkimusta ohjaavia eettisiä periaatteita: tutkimuksen vapaaehtoisuutta ja tutkittavien yksityisyyden suojaamista sekä heidän vahingoittamisensa välttämistä. Olemme reflektoineet näiden periaatteiden toteutumista ja toimivuutta pandemia-aikana toteutuneissa tutkimuskohtaamisissa nuorten aikuisten kanssa. Yhteiskunnallinen murros-tila on tehnyt näkyväksi tarpeen tarkastella laadullisen tutkimuksen eettisten periaatteiden toteutumista tavoilla, jotka ottavat huomioon nuoruuden ja nuoren aikuisuuden elämänvaiheen erityisyyksiä. Tutkimuksemme perusteella eettisistä periaatteista pitäisi käydä aktiivista keskustelua suhteessa nuoruuden elämänvaiheen dynaamisuuteen ja niihin erilaisiin yhteiskunnallisiin ja arjen konteksteihin, jotka eri tavoin määrittävät nuorten elämää.

Tutkimuksemme toteutui osittain pitkitäisasetelmana, mikä osaltaan toi esille nuoren aikuisuuden elämänvaiheen dynaamisuutta. Elämänvaiheen ”tiheys” haastoi erityisesti tutkimuksen vapaaehtoisuuden periaatetta. Nuorten aikuisten elämäntilanteet ja niihin sidoksissa olevat itsemäärätellyt vaihtelivat nopeasti, millä oli vaikutusta halukkuuteen olla mukana tutkimuksessa. Havaintojemme perusteella tulkitsemme nuorten tutkimus-suostumuksen rakentuvan suhteessa heidän elämäntilanteisiinsa ja merkityksellisiin ih-

missuhteisiin, joita he liittävät tutkimukseen. Luottamuksellinen suhde tutkijaan tai tutkimuskontekstina olevaan palveluun rohkaisee jakamaan sensitiivisiäkin kokemuksia tutkimuskohtaamisissa. Osaa nuorista motivoi myös mahdollisuus vaikuttaa kansalaisina tutkimukseen osallistumisen kautta.

Nuoriin aikuisiin kohdistuvissa tutkimuksissa tutkijan kyky tulkita nuorten ”hiljaisuuksia” tai ”katoamisia” on keskeistä vapaaehtoisuuden periaatteen toteutumiseksi. Samalla tutkimussuostumuksesta neuvottelemisen tilanteet saattavat kertoa tutkijalle olennaisia asioita tutkimuksen kohderyhmästä tai tutkimusaiheesta (myös Heikkilä & Katainen 2021). Korona-aikana tekemissämme haastatteluissa nuoret aikuiset jäsenivät tutkimukseen osallistumistaan esimerkiksi omien tuen tarpeidensa kautta. Tutkimuskohtaaminen oli osalle heistä tärkeäksi koettu mahdollisuus puhua korona-ajan haastavista elämäntilanteista aikuisen kanssa, kun taas toiset kokivat itsenäistyneensä ja määrittivät itsensä ulos aikaisemmasta tuen tarvitsijan roolistaan ja siten myös tutkimuksen kohderyhmästä. Tutkijarefleksiivisyyttä tarvitaan myös tutkimussuostumuksen sukupuoleen liittyvien merkitysten tunnistamiseen. Näemme, että esimerkiksi nuorten ”valtaistaminen” suhteessa tutkimuskontekstiin voi vähentää tutkimuksen sukupuolittuneisuutta ja auttaa rakentamaan sellaisia tutkimusasetelmia, joihin nuorten on mahdollista ja mielekästä osallistua sukupuolesta riippumatta.

Kokemustemme mukaan erityisesti kuvayhteyksin toteutetut etähaastattelut soveltuvat hyvin myös sensitiivisiä aiheita koskevaan nuorisotutkimukseen. Niissä on mahdollista päästä lähes kasvokkaisen kohtaamisen kaltaiseen vuorovaikutukseen, ja haastattelut voivat toteutua nuoren toivomana ajankohdassa, jota hän voi kokea hallitsevansa itse. Digitaalisten välineiden käyttö on monille nuorille arkipäiväinen, jopa ensisijai-

nen yhteydenpidon tapa muihin ihmisiin. Yksityisistä ja vaikeista asioista puhuminen voi helpottaa, kun ehkä entuudestaan tuntematonta tutkijaa ei tarvitse tavata fyysisesti (myös Jenner & Myers 2019, 166). Samaan aikaan pandemia on kuitenkin osoittanut tarpeen perusteelliselle keskustelulle digitaalisten välineiden eettisesti kestävästä käytöstä osana laadullista tutkimusta.

Korona-aika on muuttanut tutkimuskohtaamisten luonnetta ja vuorovaikutuksen ehtoja. Fyysisten kohtaamisten muuttuminen digitaalisiksi on määrittänyt esimerkiksi sita, millaiset asiat, tilanteet ja paikat ymmärretään sosiaalisiksi ja helposti jaettaviksi muiden kanssa, mitkä taas yksityisiksi, intiimeiksi ja arkaluontoisiksi. Nuorten käsitykset näistä asioista voivat poiketa tutkimuksen eettiseen normistoon nojaavan tutkijan käsityksistä. Kuvayhteyden vuoksi haastatteluista on tullut ”etnografisia kurkistuksia” tutkittavien arkielämään, mikä pakottaa tutkijat refleктоimaan ehtoja, joilla he voivat mennä nuorten yksityisiin tiloihin ja raportoida havainnoistaan. Tutkimushavaintojen eettisesti kestävä käyttö kietoutuu tutkittavien yksityisyyden vaalimiseen sekä tutkijan vastuuseen olla vahingoittamatta tutkittaviaan. Nopeasti muuttuvissa tutkimusasetelmissä tutkimushavaintojen käyttämisen eettisyyttä on pohdittava ja perusteltava entistä hienosyisemmin.

Ideaalitilanteessa on mahdollista etukäteen keskustella siitä, millaisessa tilassa ja keiden ihmisten läsnä tai poissa ollessa tutkimukseen osallistuminen on nuoresta luontevinta ja turvallisinta. Tutkijan velvollisuus on pohtia eri välineiden vaikutuksia vuorovaikutukseen mutta myös pyrkiä haastattelutilanteisiin, joita nuoret voivat kokea mahdollisena ohjailta ja hallita (myös Oltmann 2016). Esimerkiksi nuoren kiinnostuksesta lähtevä toiminnallisuus osana haastattelua voi madaltaa tutkimukseen osallistumisen kynnyistä. Tällainen nuoren toimijuuden vahvistaminen tutki-

muskohtaamisessa lisää myös turvallisuutta ja luottamusta keskustella sensitiivisistäkin asioista (Jenner & Myers 2019).

Havaintojemme mukaan yksityisyyden suojaamisen periaate joutuu toisinaan risitiitaan tutkimusta ohjaavien hallinnollisten säädösten kanssa. Esimerkiksi tietoturvariskien näkökulmasta perustellut, mutta usein joustamattomat digitaalisten välineiden käyttöä rajaavat käytännöt, eivät aina tue nuorten elämästä lähtevän tutkimuksen tekemistä. Nämä normistot voivat estää nuorten suosimien digitaalisten välineiden potentiaalin hyödyntämistä tutkimuksessa. Toivomme, että digitaalisten teknologioiden yleistymisellä myös laadullisessa tutkimuksessa on vaikutusta tutkimuksen taustaorganisaatioiden käytäntöihin, jotka säätelevät tutkijan mahdollisuutta digitaalisten välineiden käyttämiseen nuorten lähtökohdista käsin. Pidämme tärkeänä, että tutkimuksen taustaorganisaatioiden kanssa olisi nykyistä joustavammin mahdollista neuvotella tietoturvaan liittyvien kysymysten aiheuttamista ”institutionalisista esteistä” (Dougherty & Kramer 2005) ja rakentaa tutkimusasetelmia sekä tietoturvallisesti että nuorilähtöisesti. Yksityiskohtaisten ohjeiden ja kieltojen sijaan tarvitaan tutkijoiden eettiseen vastuuseen nojaavia mahdollisuuksia soveltaa ja tulkita taustaorganisaatioiden ohjeistuksia refleksiivisesti. Tähän tutkijat tarvitsevat taustaorganisaatioiden tukea ja asiantuntemusta. Edellytyksenä on jaettu ymmärrys eettisten periaatteiden ensiarvoisuudesta tutkimusta ohjaavina periaatteina.

Tutkijan refleksiivisyys läpi tutkimuksen on sen eettisyyden arvioimisen ehto. Sensitiivisiä aiheita koskevassa tutkimuksessa, jonka teemoja korona-ajan poikkeukselliset olosuhteet ovat monin tavoin kärjistäneet, tutkittavien elämäntilanteiden, tunteiden ja haavoittuvuuksien empaattinen vastaanottaminen on tutkijan taitona korostunut. Poikkeusoloissa

tutkijan osoittamalla ymmärryksellä ja myötätunnolla voi olettaa olevan vaikutusta nuoren itseymmärrykselle tai arjessa selviytymiselle, ja kiireettömät kohtaamiset ovat olleet eettisesti kestävä tutkimuksen lähtökohta. Myös ruumiillisuus ja tunteet on tärkeää ulottaa tutkijan (itse)refleksiivisyyden piiriin. Poikkeusoloissa tutkimuskohtaamisissa syntyneiden tunteiden äärelle pysähtyminen on herkästänyt tutkijat tunnistamaan esimerkiksi nuorten yksinäisyyden kokemusten moninaisia ulottuvuuksia.

Tutkimuksen eettisiin valintoihin liittyy myös valinta siitä, mihin tutkija katseensa kohdistaa. Julkisessa korona-aikaa koskevassa puheessa on keskitytty paljolti siihen, kuinka etäopetus on vaikuttanut nuorten hyvinvointiin aiheuttaen oppimisvajetta ja kuinka nuorten mahdollisuudet työelämässä ovat vaikeutuneet. Näiden näkökulmien ulkopuolelta nuorten ja nuorten aikuisten koronakokemuksia on toistaiseksi tarkasteltu vähän laadullisen tutkimuksen keinoin (kuitenkin Mietola & Ahonen 2021; Vehkalahti ym. 2021). On eettisesti tärkeää suunnata huomiota erilaisissa elämäntilanteissa olevien nuorten kokemuksiin. Heidän näkemystensä kysyminen tutkimukseen osallistumisesta on tärkeä refleksiivinen käytäntö (esim. Ellonen & Pösö 2011), jota hyödynnetään varsin vähän. Nuorten kokemusperäinen tieto tukee tutkimuksen eettisyyden arviointia, minkä lisäksi se vahvistaa näkökulmaa, jossa myös marginaalisissa asemassa olevat nuoret nähdään aktiivisina toimijoina yhteiskunnassa ja asiantuntijoina omassa elämässään.

Viitteet

- 1 Tutkimus perustuu Suomen Akatemian rahoittamaan The impact of Covid-19 on young adults' life courses and positionalities -tutkimushankkeeseen, jota toteutetaan ALL-YOUTH-tutkimushankkeen yhteydessä (päättönumerot 336548 ja 335870). Lisäksi tutkimusta on tukenut Niilo Helanderin Säätiö.

Lähteet

- Aaltonen, Sanna & Högbacka, Riitta (2015) Refleksiivisyden ulottuvuudet. Teoksessa Sanna Aaltonen & Riitta Högbacka (toim.) *Umpikujasta oivallukseen. Refleksiivisyys empiirisessä tutkimuksessa*. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 164. Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print.
- Adams-Hutcheson, Gail & Longhurst, Robyn (2017) 'At least in person there would have been a cup of tea': interviewing via Skype. *Area* 49 (2), 148–155.
- Arnett, Jeffrey, J. (2000) *Emerging Adulthood: The Winding Road from Late Teens through the Twenties*. New York: Oxford University Press.
- Ash, James (2013) Rethinking affective atmospheres: technology, perturbation and space times of the non-human. *Geoforum* 49, 20–28.
- Biesta, Gert & Lawy, Robert & Kelly, Narcie (2010) Understanding young people's citizenship learning in everyday life. The role of contexts, relationships and dispositions. *Education, Citizenship and Social Justice* 4(1), 5–24.
- Birch, Maxine & Miller, Tina (2000) Inviting intimacy: The interview as therapeutic opportunity. *International Journal of Social Research Methodology* 3 (3), 189–202. DOI: 10.1080/13645570050083689
- Connell, Raewyn W. (2005) *Masculinities*. Cambridge: Polity.
- Corbin, Juliet & Morse, Janice M. (2003) *Qualitative Inquiry* 9(3), 335–354. DOI: 10.1177/1077800403251757
- Dougherty, Debbie S. & Kramer, Michael W. (2005) Organizational Power and the Institutional Review Board. *Journal of Applied Communication Research* 33(3), 277–284. DOI: 10.1080/00909880500149494
- Edensor, Tim (2010) *Geographies of rhythm: nature, place, mobilities and bodies*. London: Routledge.
- Ellonen, Noora & Pösö, Tarja (2011) Children's Experiences of Completing a Computer-Based Violence Survey: Ethical Implications. *Children & Society* 25 (6), 470–481.
- Fujii, Lee Ann (2018) *Interviewing in Social Science Research: A Relational Approach*. New York: Routledge.
- Gobo, Giampietro (2008) Leaving the Field. Teoksessa Michael Bloor & Fiona Wood *Doing Ethnography*. Los Angeles: Sage, 306–313. DOI: <https://dx.doi.org/10.4135/9780857028976>
- Goffman, Erving (2005, alkup. 1967) On Face-Work. Teoksessa Erving Goffman & Joel Best. *Interaction Ritual: Essays in Face-to-Face Behavior*. New Brunswick (NJ): Aldine Transaction.
- Hall, Tom & Lashua, Brett & Coffey, Amanda (2008) Sound and the everyday in qualitative research. *Qualitative Inquiry* 14 (6), 1019–1040.
- Hannerz, Ulf (2003) Being there . . . and there . . . and there! Reflections on multi-site ethnography. *Ethnography* 4 (2), 201–216. DOI: 10.1177/14661381030042003
- Haverinen, Anna (2009) Trobriand-saarilta internetiin – antropologisen kenttätöön haasteita virtuaalissa ympäristössä. *J@rgonia* 16, 1–25.
- Harris, Anita & Wyn, Johanna & Younes, Salem (2010) Beyond apathetic or activist youth. 'Ordinary' young people and contemporary forms of participation. *YOUNG* 18 (1), 9–32. DOI: 10.1177/110330880901800103
- Head, Emma (2009) The ethics and implications of paying participants in qualitative research. *International Journal of Social Research Methodology* 12 (4), 335–344.
- Heikkilä, Riie & Katainen, Anu (2021) Counter-talk as symbolic boundary drawing: Challenging legitimate cultural practices in individual and focus group interviews in the lower regions of social space. *The Sociological Review* 69 (5), 1–22. DOI: 10.1177/00380261211014467
- Hine, Christine (2000) *Virtual Ethnography*. London: Sage
- Hinton, Denise (2013) Private Conversations and Public Audiences: Exploring the Ethical Implications of Using Mobile Telephones to Research Young People's Lives. *YOUNG* 21 (3), 237–251.
- Honkatukia, Päivi & Kallio, Jenni & Lähde, Miia & Mölkänen, Jenni (2020) *Omana itsenä osa yhteiskuntaa – itsenäistyvät nuoret aikuiset kansalaisina*. Tampereen yliopisto.
- Honkatukia, Päivi & Kallio, Jenni & Valtonen, Annika (2021) *Becoming Independent at Home? Young Adults' Views of the Covid-19*. Konferenssisitelmä, ESA-konferenssi, 3.9.2021.
- Honkatukia, Päivi & Nyqvist, Leo & Pösö, Tarja (2003) Sensitive Issues in Vulnerable Conditions: Studying Violence in Youth Residential Care. *YOUNG* 11 (4), 323–339.
- Howlett, Marnie (2021) Looking at the 'field' through a Zoom lens: Methodological reflections on conducting online research during a global pandemic. *Qualitative Research* 1–16. DOI: 10.1177/1468794120985691
- Hämeenaho, Pilvi & Koskinen-Koivisto, Eerika (2014) Etnografian ulottuvuudet ja mahdollisuudet. Teoksessa Pilvi Hämeenaho & Eerika Koskinen-Koivisto (toim.) *Moniulotteinen etnografia*. Helsinki: Ethnos ry, 7–32.
- Ikonen, Hanna-Mari (2017) Puhelinhaastattelu. Teok-

- nessa Matti Hyvärinen, Pirjo Nikander & Johanna Ruusuvuori (toim.) *Tutkimushaastattelun käsikirja*. Vastapaino, Tampere, 270–284.
- Isin, Engin F. (2008) Theorizing Acts of Citizenship. Teoksessa Engin F. Isin & Greg M. Nielsen (toim.) *Acts of Citizenship*. London, UK: Palgrave Macmillan, 15–43.
- Jenner, Brandy M. & Myers, Kit C. (2019) Intimacy, rapport, and exceptional disclosure: a comparison of in-person and mediated interview contexts. *International Journal of Social Research Methodology* 22 (2), 165–177. DOI: 10.1080/13645579.2018.1512694
- Kainulainen, Heini & Honkatukia, Päivi (2021) Tutkijan eettinen vastuu sensitiivisessä tutkimushaastattelussa. Teoksessa Kati Nieminen & Noora Lähteenmäki (toim.) *Empiirinen oikeustutkimus*. Gaudeamus, 115–130.
- Kallio, Jenni (2022) ”Siitä tuli ihan hirvee paperisota” – Kansalaispätevyys nuorten aikuisten institutionaalisisä kohtauamisissa. *Sosiologia* 59 (1), 19–34.
- Kaukko, Mervi & Korkiamäki, Riikka & Kuusisto, Anna-Kaisa (2019) Normatiivisesta etiikasta elettyyn kohtauamiseen – tutkimuksellista hengailua yksin tulleiden maahanmuuttajanuorten kanssa. Teoksessa Niina Rutanen & Kaisa Vehkalahti (toim.) *Tutkimuseettisestä sääntelystä elettyyn kohtauamiseen: Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka II*. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 218, 86–102.
- Koivunen, Tuija & Ylöstalo, Hanna (2017) Tutkimushaastattelu ruumiillisena kohtauamisena. *Janus* 25 (3), 240–247.
- Korkman, Petter & Kallio, Jenni & Lähde, Miia & Honkatukia, Päivi (2021) Olla osa yhteiskuntaa – minidokumenttielokuvat. ALL-YOUTH & Suomen Punainen Risti. Katsottavissa <http://www.punainenristi.fi/itsenaistyminen>
- Kuula, Arja (2006) *Tutkimuseetiikka. Aineistojen hankinta, säilytys ja käyttö*. Tampere: Vastapaino.
- Kvale, Steinar & Brinkman, Svend (2008) *InterViews. Learning the Craft of Qualitative Research Interviewing*. Lontoo: SAGE.
- Lambovska, Maya & Boguslaw, Sardinha & Belas, Jaroslav, Jr. (2021) Impact of the Covid-19 Pandemic on Youth Employment in the European Union. *Ekonomicko-manazerske Spectrum* 15 (1), 55–63.
- Laukkanen, Tiia & Pekkarinen, Elina & Vilmilä, Fanny (2018) Nuorisotutkimuksen etiikka. Teoksessa Tomi Kiilakoski & Päivi Honkatukia (toim.) *Miten tutkia nuoria ja nuorisotyötä*. Tampere: Vastapaino, 75–98.
- Lefebvre, Henri (1991) *The Production of Space*. Blackwell: UK.
- Lefebvre, Henri (2004) *Rhythmanalysis: space, time and everyday life*. London: Continuum.
- Lobe, Bojana & Morgan, David & Hoffman, Kim A. (2020) Qualitative Data Collection in an Era of Social Distancing. *International Journal of Qualitative Methods*, Vol 19, 1–8. DOI: 10.1177/1609406920937875
- Massey, Doreen (2005) *For Space*. London: SAGE.
- Mauthner, Natasha & Doucet, Andrea (2003) Reflexive Accounts and Accounts of Reflexivity in Qualitative Data Analysis. *Sociology* 37 (3), 413–431.
- van Manen, Max (1990) *Researching lived experience: Human science for an action sensitive pedagogy*. Albany, NY: State University of New York Press.
- MacLeod, Julie & Thomson, Rachel (2011) Qualitative Longitudinal Research. Teoksessa Julie MacLeod & Rachel Thomson. *Researching Social Change. Qualitative Approaches*. SAGE Publications, 61–81. DOI: 10.4135/9780857029010
- Mietola, Reetta & Ahonen, Karoliina (2021) Lockdown Fits and Misfits: Disabled Young People’s Lives Under COVID-19 Lockdown. *YOUNG* 29 (4S), 100S–117S. DOI:10.1177/11033088211032019
- Oltmann, Shannon M. (2016) Qualitative Interviews: A methodological discussion on the interviewer and respondent contexts. *Qualitative Social Research* 17 (2). DOI:10.17169/fqs-17.2.2551
- Pillow, Wanda (2003) Confession, catharsis, or cure? Rethinking the uses of reflexivity as methodological power in qualitative research. *International Journal of Qualitative Studies in Education* 16 (2), 175–196. DOI: 10.1080/0951839032000060635
- Ramazanoglu, Caroline & Holland, Janet (2002) *Feminist Methodology: Challenges and Choices*. Lontoo: Sage.
- Riach, Kathleen (2009) Exploring Participant-Centred Reflexivity in the Research Interview. *Sociology* 43 (2), 356–370.
- Roberts, Louise & Mannay, Dawn & Rees, Alyson & Bayfield, Hannah & Corliss, Hannah & Diaz, Clive & Vaughan, Rachael (2021) ‘It’s Been a Massive Struggle’: Exploring the Experiences of Young People Leaving Care During COVID-19. *YOUNG* 29 (4S), 81S–99S.
- Rättilä, Tiina & Honkatukia, Päivi (2021) *Tutkien ja tarinoiden. Kohti pakolaistaustaisten nuorten kestävää hyvinvointia*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 231.
- Salami, Minna (2021) *Aistien viisaus*. Helsinki: Kustantamo S&S.
- Seitz, Sally (2016) Pixilated partnerships, overcoming obstacles in qualitative interviews via Skype: a research note. *Qualitative Research* 16 (2), 229–235.
- Shanahan, Michael J. (2000) Pathways to Adulthood

- in Changing Societies: Variability and Mechanisms in Life Course Perspective. *Annual Review of Sociology* Vol. 26, 667–692.
- Sturges, Judith E. & Hanrahan, Kathleen J. (2004) Comparing telephone and face-to-face qualitative interviewing: a research note. *Qualitative Research* 4 (1), 107–118.
- Suopajärvi, Tiina & Koskinen-Koivisto, Eerika & Korjonen-Kuusipuro, Kristiina & Hytönen, Kirsi-Maria & Hämeenaho, Pilvi (2019) Tunteilla on väliä: tutkijan tunteet etnografisessa tutkimusprosessissa. *Elore* 26 (2), 42–67. DOI: 10.30666/elore.77809
- Teti, Michelle & Schatz, Enid & Liebenberg, Linda (2020) Methods in the Time of COVID-19: The Vital role of Qualitative Inquiries. *International Journal of Qualitative Methods* 19 (1–5). DOI: 10.1177/1609406920920962
- Thomson, Rachel (2007) The qualitative longitudinal case history: Practical, methodological and ethical reflections. *Social Policy & Society* 6 (4), 571–582.
- Thomson, Rachel & Holland, Janet & McGrellis, Sheena & Bell, Robert & Henderson, Sheila & Sharpe, Sue (2004) Inventing Adulthood: A Biographical Approach to Understanding Youth Citizenship. *The Sociological Review* 52 (2), 218–239. DOI:10.1111/j.1467-954X.2004.00466.x
- Tillmann-Healy, Lisa, M. (2003) Friendship as method. *Qualitative Inquiry* 9 (5), 729–749.
- Vehkalahti, Kaisa & Armila, Päivi & Sivenius, Ari (2021) Emerging Adulthood in the Time of Pandemic: The COVID-19 Crisis in the Lives of Rural Young Adults in Finland. *YOUNG* 29 (4), 399–416. DOI:10.1177/11033088211026502